

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. V. In dubio, an impotentia præcesserit, si est naturalis , præsumitur præcessisse. Si est accidentalis, præsumi potest subsecutam fuisse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

Baptismum, in ordine ad absolutionem sacramentalem. Ergo similiter impotentia concomitans Matrimonium censerit potius debet subsequens Matrimonium, quam antecedens, in ordine ad dirimendum vel non dirimendum Matrimonium.

Solutio.

Respondeo: disparitatem petendam esse ex subiecta materia. Sacramenti Poenitentiae materia sunt peccata hominis baptizati, sive commissa ab homine baptizato, ut suo loco ostendimus ex Trident. sess. 14. c. 5. Porro peccata commissa in ipso Baptismo, sunt peccata hominis baptizati. At verò materia contractus Matrimonij, sunt corpora apta ad generationem, qualia non sunt corpora, quæ in ipso contractu fiunt inepta: non enim corpora sunt materia contractus, nisi eo instanti, quo contrahitur; jam autem in casu nostro eo instanti sunt inepta: ut proinde sit contractus impotentium, sicut peccatum, quod committitur in Baptismo, est peccatum hominis baptizati.

216. *Sententia Doct. Seraphici de impotentia naturali.*

Finio hanc Conclus. cum verbis Doct. Seraphici 4. dist. 34. a. 2. q. 1. ubi tractat de impotentia naturali, & n. 21. sic ait: *Ad illud quod objicitur, quod est vinculum insollubile: dicendum, quod istud verum est, postquam contractum est legitime; & ex tunc, si superveniat illegitimitas hac, non solvit Matrimonium; sed, si pravenit, impedit contractionem: & adeo impedit, quod, etsi videatur Matrimonium contrahi secundum faciem hominum, tamen secundum veritatem non contrahitur; & ideo dicitur dirimere jam contractum, non quod illud vinculum infringat, sed tantum est impedimentum, quod, etsi de facto consummetur in facie hominum, nullam tamen soliditatem habeat.*

217. *Itemque de impotentia accidentali.*

Similiter loquitur de impotentia accidentali, quæ est per maleficium, ibidem q. 2. n. 23. *Impotentia (inquit) perpetua aut præcedit legitimam contractionem Matrimonij, aut sequitur. Si præcedit, facit personam illegitimam, ita quod impedit contrahendum, & dirimit jam contractum. Si sequitur, non impedit. Sicut etiam de sectis dicitur caus. 32. q. 7. Cum autem non distinguat D. Bonav. inter Matrimonium ratum, & consummatum, merito à Sanchez sup. n. 3. citatur pro nostra Conclusionem.*

Sed quid, interrogat aliquis, si dubium sit, an impotentia præcesserit Matrimonium, an subsecuta fuerit? Respondetur:

CONCLUSIO V.

In dubio, an impotentia præcesserit, si est naturalis, præsumitur præcessisse. Si est accidentalis, præsumi potest subsecutam fuisse.

218. *Aliqui doctores, in dubio præsumendum semper impotentiam*

Complures apud Sanchez sup. disp. 103. n. 1. sine aliqua distinctione docent, in dubio, an impotentia præcesserit Matrimonium, & proinde illud sit irritum; sustinent, inquam, præsumi eam præcessisse, ac Matrimonium esse

dissolvendum tamquam irritum.

Ducuntur primò, per cap. fin. de Frig. & malef. ubi nec allegatio, nec probatio facta est super prioritate temporis; sed probato maleficio, ac præsumpto perpetuo per triennij experientiam, separatim est Matrimonium, quasi jus statim præsumatur maleficium præcessisse. Nam aliàs id probandum erat, ut Matrimonium ratione illius dissolveretur.

Respondet Sanchez sup. n. 11. cum textum nil probare; quia non petitum est à Pontifice, an præsumatur maleficium præcessisse, nec de hoc quæstio instituta est, ut id allegaretur aut probaretur. Sed tantum quæsitum est, quando præsumatur maleficium perpetuum, ut sic Matrimonium subsequens dirimat, & respondet Pontifex, quando triennio cohabitationis transacto non cessat. Nec aliqua mentio est facta de maleficio antecessione, sed ea supponitur, quia circa illam non versabatur dubium. Hæc ille.

Sed quare (reponunt Adversarij) non versabatur circa illam dubium, nisi quia jus præsumit, impotentiam ex maleficio semper præcedere Matrimonium, nisi contrarium probetur?

Rogas: quo fundamento hoc præsumatur? Nam opposita præsumptio est in favorem Matrimonij: in dubio autem favendum est valori Matrimonij; arg. cap. Licet ex quadam, 47. de Testibus & attest. in fine: *Tolerabilis est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.*

Respondent: hoc procedere, quando Matrimonium potest consequi suum finem, teste Abbate cap. Fraternalitatis, de Frig. & malef. n. 16. ubi ait: *Sed est dubium, utrum præsumatur (maleficium) præcessisse Matrimonium, an secutum fuisse. Doctores licet hic dubitent, videntur tamen magis inclinare in sententiam, ut præsumatur præcessisse, & sic expediantur isti, & non maneant impediti.*

Neque obstat cap. Licet ex quadam, in fine sup. de Testibus, ubi dicitur, quod in dubio est pro Matrimonio sententiandum; illud enim procedit, ubi Matrimonium potest habere suum effectum, scilicet evitacionem fornicationis, vel bonum prolis, quod hic non est propter impotentiam coeundi. Et nota mirabilem limitacionem ad illud cap. ut nunquam præsumatur pro Matrimonio in dubio, quando non potest habere suum effectum.

Et hanc opinionem sequitur Do. Ant. in cap. proximum. Sed ego allego Glossam in contrarium, 33. q. 1. in Summa, quæ dicit, quod impedimentum præsumitur subsecutum favore Matrimonij. Primum dictum plus mihi placet, ex quo nunquam potuit cognoscere illam mulierem: nam ex futuro præsumitur circa præteritum, ut notat Gloss. in cap. Scribam, sup. de Præsumpt. Hactenus Panormitanus.

Addam adhuc unum argumentum pro hac sententia. Quia (inquiunt Adversarij) judicando impotentiam præcessisse, faveatur proli & continentiae. Sic enim conjux potens non manebit

riam præcessisse. Probant 1. ex c. fin. de Frig.

219. *Sed minus solide, ex Sanchez.*

Impugnatio Sanchez.

220. *Quo sumo datumus jus præsumat impotentiam præcessisse.*

221. *Quando sit in dubio sententiandum pro Matr. ex Abbate.*

222. *Aliud arg. pro hac sententia.*

nebit eo Matrimonio ligatus, ac integrum illi erit ad alias nuptias transire, quo prolem suscipiat, atque incontinentiæ periculum vitet.

Confirmatur.

Et confirmatur: quia præsumptio in alicujus favorem inducta, locum non habet, quoties in ejus damnum redundaret. Sicut in dubio quispiam præsumitur bonus: at si ex præsumptione bonitatis actus redundaret damnum illum agentem, cessat præsumptio. Ne quod favore alicujus inductum est, in ejus odium retorqueatur, contra Reg. 61. de Reg. juris in 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.* Cum ergo favor hic Matrimonij, ut in dubio pro ejus valore præsumatur, inductus sit favore prolis, cessare debet, quoties in prolis damnum is Matrimonij valor cedit, ut contingit, quoties de antecessione impotentia dubitatur.

223. Opposita sententia adhaeret Sanchez tamquam probabilior.

Hæ sunt rationes, propter quas, accedente auctoritate multorum, putat Sanchez sup. n. 5. hanc sententiam esse valde probabilem. Quamvis ipse adhaeret sententia opposita tamquam probabiliori; nempe impotentiam accidentalem, qualis est maleficij, aut si virilia abscissa sint, non præsumi præcessisse: atque ita in hoc dubio validum esse Matrimonium, quæ est secunda pars nostræ Conclusionis.

In dubio impotentia naturalis præsumitur præcessisse.

Equidem quod ad primam attinet, docet eam Sanchez sup. n. 4. Quando (inquit) impotentia est naturalis, in dubio præsumitur eam præcessisse, & sic Matrimonium esse nullum. Ductor: quod naturalia sint perpetua: & qualitatem, quæ à natura est, semper ineffe præsumatur. Sic ille.

224. Probatur ex ratione.

Potest etiam probari rationibus jam adductis pro priori sententia, & auctoritate DD. qui eam docent, quamquam explicite de impotentia naturali non loquantur, eò quod vix dubium esse possit, an præcesserit, an subsecuta fuerit, ut notat Averfa q. 13. sect. 4. §. *Iuxta hanc sententiam,* dicens: Considerandum est, hanc dubitationem de impotentia præcedente, vel subsecvente contractum, apud ambos conjuges specialiter contingere posse ex maleficio; quia alioqui ex frigidityte viri, aut arctatione mulieris, & similibus casibus liquidò constabit, præcessisse Matrimonium. Ita hic Auctor.

Idem docet Averfa de impotentia accidentali.

Et actutum adjungit suum sentimentum de impotentia accidentali his verbis: De maleficio ergo, quando occurrit, præsumendum ac censendum erit, præcessisse contractum, nisi, inquam, aliundè oppositum constet.

225. Probatur.

Suadetur: quia quodcumque conjuges in conatu copulæ experiuntur se impotentes ex maleficio, scire non possunt ex certa evidentiâ, num antè vel post contractum intercesserit maleficium: quare nisi accedat præsumptio de antecessione, nunquam aut vix ex hoc capite dirimeretur Matrimonium. Sed tamen constat in judicio, & usu Ecclesiæ, quando probatur impotentia ex maleficio, dissolvi Matrimonium: nec requiri, ut probetur etiam antecessio maleficij.

Ex alio capite potest oriri lis inter conjuges,

si vir in congressu conjugali appareat exectus, ut dicat se exectum fuisse, postquam per verba de præsentem contraxerat Matrimonium. Et in hoc casu eidem viro videtur incumbere onus id probandi: quia moraliter loquendo, si id factum sit tali tempore post contractum, potest de facili probari, & ipse, qui hoc passus est, debet probare. Et alioqui, nisi probet, præsumetur ac reputabitur, jam ex antea tali defectu laborasse, atque adeo contractum Matrimonij non valere. Hactenus Averfa contra Sanchium, & 2. partem nostræ Conclusionis.

Ducitur autem Sanchez; quod est id Matrimonium omni favore peculiari destitutum sit, præsumptio juris est pro ea parte, ut impotentia illa non præcesserit Matrimonium, sed secuta sit. Cum enim natura ipsa hominem illum potentem produxerit, asserenti, eum aliquando impotentem fuisse, incumbit onus probandi; utpotè cui aduersatur præsumptio, à natura ipsa descendens. Cum ergo hanc impotentiam accidentalem non probetur fuisse antè Matrimonium, non præsumetur eo antecedenti tempore fuisse; sed præsumptio militabit pro qualitate naturali, quæ est potentia coeundi.

226. Oppositum probatur ex Sanchio.

Quare non est opus confugere ad Matrimonij favorem, ut præsumendum sit eam impotentiam subsecutam: id enim necessarium foret, ubi ipsa juris præsumptio non convinceret impotentiam subsecutam esse. Cum autem id convincat præsumptio, quæ à natura ipsa proficiscitur, in hoc eventu, cessante omni favore Matrimonij, præsumendum est impotentiam subsecutam, & illud validum esse. Ita Sanchius.

Non est opus hic confugere ad favorem Mair.

Sed enim dicit aliquis: unde constat, quod id convincat præsumptio, quæ à natura ipsa proficiscitur? Respondeo: quia natura ipsa hominem potentem solet producere: nisi ergo probetur clarè contrarium, præsumitur sic produxisse.

227. Objectioni occurritur.

In simili: quando dubitatur, an quispiam contraxerit Matrimonium furiosus existens, si non constat, eum antea furore correptum fuisse, non præsumitur furiosus; sed sanæ mentis contraxisse, adeoque Matrimonium valere. Ratio est clara; quia natura ipsa homines sanæ mentis producit; quare asserenti, aliquem insanum esse, adversatur præsumptio, quæ à natura ipsa descendit. Ita Covarr. 4. Decret. 2. part. c. 1. n. 5. Ergo consimiliter in nostro casu, asserenti aliquem impotentem fuisse antè Matrimonium, adversatur præsumptio, quæ à natura ipsa descendit, & ideo ei incumbit probatio.

Probatio à simili.

Ducitur præterea Sanchez: quod cap. *Licet* ex quadam, de Testibus & attest. in fine, unde DD. deducunt, in dubio pro Matrimonij valore præsumi, non innituntur peculiari Matrimonij favore, sed ratione ipsa, ex principijs naturalibus deducta, ut constat ex ratione in eo textu subjuncta, ibi: *Tollerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.* At in hoc eventu eadem ratio militat: nam in dubio, nec habitâ sufficientis impotentia probatione,

228. Aliud arg. Sanchez ex c. 47. de Testib.

batione, quæ Matrimonium antecederet, dirimeretur illud contra legem divinam, ex dubijs hominum testimonijs.

Obficiunt.

Sed dices : hunc textum minimè favere, quòd loquatur, quando impedimentum est ex solo jure humano, ut constat ex illis verbis : *Contra statuta hominum dimittere copulatos*. At impedimentum impotentia dirimit jure naturali ac divino.

229. Solvitur.

Sed dic : dum textus ait : *Contra statuta hominum*, non esse sensum, id est contra statuta Pontificum, sed sensus est, id est contra hominum testimonia, firmitate necessaria destituta, ad concludendum Matrimonium jam contractum esse irritum ; ac proinde non certam, sed dubiam fidem faciunt.

Confirmatur solutio.

Et constat hæc expositio ; tum, quia etiam si impedimentum sit jure humano dirimens, manerent utique conjuges illi contra statutum juris divini ac naturalis copulati : quippè esset illorum concubitus fornicarius : tum etiam, quia id constat ex antecedentibus in eo textu, quæ omnia versabantur circa testimoniorum proferendorum circumstantias, ut fidem facerent ad Matrimonium dissolvendum. Et ita conclusit Pontifex, quando hæc testimonia non iis circumstantijs vestita sunt, ut fidem certam faciant, tolerabilius esse, contra ea testimonia dimittere aliquos copulatos, quàm contra statuta Dei separare legitime conjunctos. Vsq̃ue adhuc Sanchez.

230. Impugnatur solutio. Primo.

Verùm contra hanc expositionem facit primò : quòd textus solum loquatur, quando dubitatio circa valorem Matrimonij oritur ob aliquem gradum consanguinitatis vel affinitatis : sic enim incipit : *Licet ex quadam necessitate, præter communem formam, olim fuerit institutum, in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu &c.*

Abbas.

Hinc Abbas hic : Nota ibi : *Gradibus computandis* ; quia testimonium de auditu admittitur solum, cum agitur de consanguinitate vel affinitate probanda : secus ergò si agitur de alijs impedimentis, licet causa sit matrimonialis, quod tenet hic Io. And. & satis probatur in textu ; nam specialitas fuit inducta propter impossibilitatem probandi per testimonium de visu, quod cessat in alijs impedimentis ; puta, si proponeretur, quòd sunt compadres, vel quid simile. Hæc ille.

231. Secundò.

Præterea : quid cogit, ut æquivocè accipiamus ly *Statuta*, in eadem periodo, nunc intelligendo testimonia, nunc autem leges ? Nam certum est per statuta Domini, non posse intelligi testimonia, sed necessariò accipiendam esse legem divinam : *Quod Deus conjunxit, homo non separet* ? Agitur quidem in textu de testibus & testimonijs hominum ; sed etiam agitur de impedimento, quòd dirimit ex jure humano ; & quàmvis concubitus foret fornicarius, veluti si non essent nequidem exterius copulati ; equidem copulatio externa non est contra statutum seu legem divinam & naturalem.

Abbas in d.

Audite Abbatem sup. Nota ibi, *Statuta homi-*

num &c. quia statuta Papæ & Concilij dicuntur esse hominum, & non Dei. Et notabis hoc perpetuò, quòd licet Deus videatur promulgare jura per ora Principum, 8. dist. *Quo jure*, & Spiritus sanctus præsumitur loqui per os eorum, qui sunt in Concilio generali, 50. dist. *Si ille*. Et Christus dixit in Evangelio Luc. 4. *Qui vos recipit, me recipit, qui vos contemnit, me contemnit* : tamen jus divinum magis stringit, quàm jus humanum, prout hic, & in cap. *Litteras*, de Restit. spoliar. Ita Panormitanus. Intelligens utique per statuta hominum in d. textu statuta sive leges Pontificum, quæ constituerunt impedimenta graduum.

Atque hic intellectus nobis magis probatur ; neque obstat doctrinæ Sanchij, ut patet ex jam dictis ; neque alius intellectus necessarius est pro ejus veritate ; quippè, etiam hoc textu secluso, qui ad summum probat, in favorabilibus judicandum esse pro valore Matrimonij, ex natura rei præsumitur potentia coeundi, ubi non clarè probatur impotentia ; & in d. textu non agitur de quibuscumque impedimentis ; sed tantum de impedimento graduum, quod est juris Ecclesiastici, & de dissolutione Matrimonij, quod potest suum consequi finem, nimirum bonum prolis, aut fornicationis vitiationem. Hic autem tractamus de Matrimonio, de quo dubitatur, an jure naturæ sit validum, & quod non potest suum consequi finem, nimirum bonum prolis, aut vitiationem fornicationis.

Quidquid ergò sit de illo textu, propter primum argumentum Sanchij potest præsumi, ut habet ultima pars Conclusionis, impotentiam accidentalem subsecutam fuisse Matrimonium, nisi constet de opposito. Tunc autem satis constat de opposito, secundum Sanchez sup. n. 6. quando breve tempus à Matrimonio contracto usque ad ejus consummationis intentionem transisset (ut communiter accidit) Tunc enim non præsumitur tam brevi tempore impotentiam illam accidisse ; sed potius præsumendum est, eam priorem Matrimonio fuisse.

Ex jam dictis satis colligitur, quid sit resolvendum, quando, facta sufficienti indagine, dubitatur, an impotentia sit naturalis, an potius accidentalis. Cum enim potentia ad copulam sit homini naturalis, ut dictum est, ubi de impotentia naturali minimè constat, non utique ea præsumenda est ; sed potius, si quæ impotentia est, ex accidenti aliquo profectam fuisse.

Atque eadem ratione resolvitur dubium, quod versatur, non circa antecessionem impotentia ; sed circa ipsam impotentiam, quando, inquam, dubitatur, an vera impotentia sit, & an Matrimonium consummatum sit, nec ne ; si adhibita sufficienti diligentia, id dubium vinci nequit, censo cum Sanchio sup. n. 8. præsumendum fore pro Matrimonij valore, nec illud semel initum posse dissolvi.

Ducor ; (inquit Sanchez) quia cum quilibet naturaliter præsumatur potens, asserenti veram impotentiam, ubi ea dubia est, incumbit onus eam probandi, & dum ea non fuerit certò probata,

l. 47. per statuta hominum intelligi leges Papæ.

232. Hic intellectus approbatur ab Antore.

233. Quando constat impotentiam accidisse.

In dubio censenda est impotentia accidentalis.

234. In dubio de vera impotentia, & de consummatione Matr. præsumitur valor.

Probatæ à Sanchio.

bata, præsumitur pro naturali potentia; ac subinde pro Matrimonij valore. Deinde, quod in hoc dubio possessio stet pro Matrimonio: cum id contractu esse costet, & solum dubitetur de ejus impedimento, quod nunquam præsumitur. Hæc ille.

Quinimò, reponis, præsumitur aliquando impedimentum, ut patet in casu sup. posito, quando in dubio præsumitur impotentia antecedens, quæ sola est impedimentum.

Respondet Sanchez sup. quando constat de impotentia; Matrimonium omni favore destitutum est. At hic non constat de impotentia; sed ea dubia est, & præsumptio stat pro potentia. Unde non est, cur Matrimonium id favore privati debeat, ut in dubio pro illo judicetur.

Replicas: etiam in casu supra posito Matrimonium est in possessione in pari autem delicto vel causa melior est conditio possidentis. Respondeo: non esse parem causam, quia præsumptio ibi stat pro impotentia; hic autem pro potentia.

Probat præterea Sanchez suam & nostram sententiam: quia viro asserenti propriam potentiam, ne dissolvatur Matrimonium, fides habenda est, contra foeminam eam negantem; arg. cap. 1. de Frig. ibi: *Illam autem, si prior post annum aut dimidium, ad Episcopum aut ejus missum proclamaverit, dicens, quod non cognovisset eam; tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eo quod caput est mulieris.* Et, ut ait Innoc. ibi n. 3. in fine. quod quilibet præsumatur potens, & quia stat pro Matrimonio, quod favorabile est.

Unde etiam DD. asserunt, foeminæ fatenti viri potentiam, & ab eo se cognitam, ne dirimatur Matrimonium, potius credendum esse, quam viro neganti; quia stat pro Matrimonio, quod favorabile est. Et d. cap. 1. requiritur probatio, ut fiat separatio, ibi: *Si probari potest per rectum iudicium, separari potestis.*

Ubi Gloss. verb. *Probari*, inquit: *Hoc idem dicit, quia non est standum eorum confessioni contra Matrimonium: & si uterque confiteatur, non videtur credendum, ne in fraudem hoc diceretur, nisi quod asserunt probaverint.* Quamdiu autem manet res dubia, non dicitur probata. Atque adeo quamdiu impotentia manet dubia, conjuges non possunt separari, eo quod favore Matrimonij præsumatur potentia unicuique connaturalis, donec probetur impotentia per rectum iudicium.

Sed nunquid, qui dubitat de sua impotentia, licite transit ad Matrimonium, & Matrimonio contracto potest petere & reddere debitum?

Respondeo cum Sanchez sup. n. 10. illicite transit; quia exponit se periculo irritandi Matrimonij. Interim Matrimonio contracto potest petere & reddere debitum; quia ejus Matrimonij valor est necessarius discutiendus; nisi ergo alio modo discuti possit, & constare de impotentia, concedenda est copula, seu attentatio copulæ, ne alioquin suspensa maneat Ecclesia, nec possit judicare, an id Matrimonium confirmandum sit, an verò dissolvendum. Et hoc solum probat cap. *Laudabilem*, de Frig. ubi, in dubio de frigiditate, conceditur experientia copulæ conjugalis per triennium, scilicet Matrimonio jam contracto: non autem permitti-

tur, ut cum tali dubio Matrimonium contrahatur.

Sic etiam cap. *Dominus*, 2. de Secundis nuptijs, interdicatur transitus ad secundas nuptias, quando non constat, sed adhuc dubium est, an prior conjug obierit; estò, si transitus illicite factus fuerit, concedatur redditio debiti, ibi: *Si verò aliquis vel aliqua id hætenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non denegat postulanti.* Ubi Gloss. verb. *Non denegat*, ait: *Et ita propter dubium præsumitur pro Matrimonio.*

Planè, inquis, sed omittitur particula, quæ sequitur in d. textu: *Quod à se tamè noverit nullatenus exigendum.* Ubi Gloss. verb. *Nullatenus exigendum: Hoc est* (inquit) *propter conscientiam dubiam ex probabili causa.* Ergo perperam sup. dictum fuit, quod in casu proposito possit etiam peti debitum.

Respondeo: non esse similes casus; quia in uno casu copula non est necessaria ad discussionem valoris Matrimonij, secus in alio; & idè in uno licet copula, estò malà fide ab utràque parte initum sit Matrimonium, secus in alio; sed ibi tantum licet petere debitum ei parti, quæ bonà fide contraxit, propter justam possessionem, quæ non debet in dubio spoliari.

Dices: fieri potest, ut in casu nostro alter contraxerit bonà fide, ignorans dubiam impotentiam; tunc ad discutiendum valorem Matrimonij satis erit, quod hæc pars possit petere, & alia, quæ malà fide contraxit, teneatur reddere.

Respondeo: etiam fieri potest, ut pars, quæ bonà fide contraxit, nolit petere debitum, quid tunc remedij, si altera pars non possit petere?

His ita constitutis, haud difficilis erit responsio ad casum sequentem, nuper mihi propositum. Caja uxor deposuit oretenus, qualiter Titius maritus ejus, à tempore contracti, & à quinque mensibus continuati Matrimonij, ei debitum conjugale octo vicibus reddere, sed semper in vanum conatus sit, nec etiamnum reddere possit; & cum se totaliter deceptam, & amplexu maritali prorsus privatam videat, dubitetque de Matrimonij valore, hinc petit à Iudice competententi, ut illud negotium benè discutiatur, & sibi desuper jus & justitia administretur.

Ad quod maritus, fateri se liberè, quod stante Matrimonio uxorem suam aliquot etiam, sed frustra adhibitis conatibus, carnaliter non cognoverit, credereque se facilè, ei totaliter non esse satisfactum; causam verò hujus mali inde se derivare; Postquam in ipso limine Matrimonij uxori suæ matrimonialiter cohabitare voluerit, ipsius S. V. membrum virile in præputio, fortasse ex nimium adhibitâ vehementiâ ita se violasse, ut tunc nihil agens usque ad præsens nihil agere possit, sic tamen, quandoquidem in virga sua & solidam magnitudinem, & erectionem, & seminis emissionem, & impetus satis vehementes experiatur, ut de se statueret non possit, impotentem se esse, petens uxorem suam ad patientiam remitti, & confidens impedimentum istiusmodi per medicamenta, quibus utitur, posse tolli.

Sed contradicente uxore, ut potè quæ longio-

235. Impugnatur.

Sed frustra.

Replica solvitur.

236. Alia probatio Sanchez ex s. 1. de Frig.

237. Non est standum confessioni conjugum contra Matr.

238. An dubius de sua impotentia possit transire ad Matr. Negat Sanchez.

Contractio Matr. potest vii, etiam petendo.

139. Objectiones. 2. de Secundis nupt.

Solvitur.

240. Alia obiectio.

Responsio.

241. Casus particularis circa hanc materiam.

242.
Status qua-
stionis.

ris moræ impatiens petijt, ut maritus ejus, modo & viâ, quibus potest fieri, expeditioribus, se ad consummandum Matrimonium habilem reddat, res ad juratos Physicum & Chirurgo, ut potè peritos in arte, remissa est, qui inspectione habitâ responderunt: Viri quæstionis membrum in primo coitu se læsisse nodum contrahendo, qui impediât quò minus cum uxore congregi possit, hoc annexo, istiusmodi impedimentum finè periculo vitæ ab eo tolli non posse.

Maritus de medela deliberans resolvit se, malle se ab amplexibus muliebribus abstinere, quam cum vitæ periculo se habilem reddere, asseverans constanter, quòd bona fide contraxerit, liber prorsus ab hujusmodi & alijs affectibus, congressum conjugalem impediens, petens decerni, quatenus ab uxore sua, malè contenta, separatim à thoro & mensa vivere possit. Ecce status quæstionis.

243.
Sententia
Iudicis pro
validitate
Matr.

Quo diligenter discusso, Iudex sententiam tulit, pronuntians inter Cajam & ejus maritum Titium esse Matrimonium ratum, quamvis non consummatum. Rectè quidem; quia uxor in hac re dubia & difficili, scilicet impotentia antecedente seu dirimente Matrimonium, intentionem suam probare non potuit, id est, quòd maritus ejus malâ fide contraxerit, impedimento hoc, quod pro nunc à præstatione debiti removet, tempore contracti Matrimonij jam affectus; generalis autem præsumptio est, ut patet ex dictis, quâ quis præsumitur potens, donec probetur contrarium. Accedebat petitorum in arte attestatio, qui responderunt credere se, eum hunc affectum in primo coitu contraxisse, & viri quæstionis sub juramento pro sua habilitate facta depositio.

244.
Perituræ dis-
pensatio Ro-
mæ in Matr.
vno.

Sed hic nondum finis. Etenim Caja, ob juventutis annos, multis tentationibus & periculis obnoxia, misit prædictam relationem casûs, cum sententia desuper pronuntiata Romæ, ut ibi proponeretur Congregationi Cardinalium, pro impetranda dispensatione Pontificia in Matrimonio rato; indeque spes bona facta ejus impetrandæ, desiderari solum adhuc consensum viri, & authenticum testimonium Medicorum de ejus incurabilitate, manu & sigillo judicis munitum, nemine interim cogitante de curatione viri quæstionis, utpotè à Medicis pro incurabili declarati; cujus consensus dum exploratur, ille quidem etiamnum dispensationi concedendæ annuens, se tamen quoad suum impedimentum extrinsecum curatum, & omnino ad Matrimonium habilitatum asserit; inspectione oculari Medicorum denuò habitâ, reque sic compertâ, impedimentum extrinsecum esse sublatum, oratæ dispensationis status tantisper suspensus est, jussique sunt redire ad novam cohabitationem, & probam ad consummationem. Ad quam spatio trium septimanarum vir quæstionis tertium conatum sed irritum adhibuit, & clam, uxore non cognitâ, abiit.

245.
An in hoc
casu liceat

Dubitatur nunc; an Caja non possit transire ad alias nuptias, etiam seclusâ dispensatione Pontificiâ. Pro parte affirmativâ facit: quòd

impedimentum extrinsecum sublatum sit, remanente nihilominus impotentia ad coitum: cur ergò non possit probabiliter præsumi naturalis, atque adeò antecedens, & dirimens Matrimonium subsequens?

Oppositum suadet, quod in casu narratur de viro quæstionis, nimirum in virga sua & solidam magnitudinem, & erectionem, & seminis emissionem, & impetus satis vehementes expertum fuisse, ut de se statuere non possit, se esse impotentem, scilicet naturaliter. Erat autem peritus in arte. Potuit ergò esse impotentia ex maleficio, adeoque accidentalis, quæ, secundum Sanchium, præsumitur subsequens, nisi constet de opposito. Quamdiu ergò manet res dubia, nequit Caja, secundum illam sententiam, ad secundas nuptias transire.

Sed quia alij DD. communiter, etiam hanc impotentiam in dubio consent antecedentem; hinc, secundum ipsos, Caja posset ad secundas nuptias transire: eo semper salvo, ut constet esse impotentiam perpetuam, adhibita triennali experientia copulæ conjugalis, ab Ecclesia in dubio concessâ, non solum maleficiatis, sed etiam frigidis, & fervatis ab Ecclesia præscriptis, de quibus statim latius.

Confulerem itaque Cajam, ut antequam transeat ad secundas nuptias, dispensationem Pontificiam petat; quam eò facilius obtinebit, quòd sit dubium de valore Matrimonij; & Titius clam discedens, insalutatâ Cajâ, videatur cedere jure suo, quòd fortè haberet ad triennem experientiam, de qua instituitur.

CONCLUSIO VI.

In dubio, an sit impotentia perpetua, permittitur experientia conjugalis per triennium continuum à tempore celebrati conjugij.

Optimè notat Sanchez lib. 7. disp. 107. n. 1. semper Iudicem eo spectare debere, ut potius probationes impotentia: superfluas, quam in aliquo diminutas exigat: & ut omnem cautelam, quæ potest adhiberi, per omnes probationis modos adhibeat. Quòd quæstio de Matrimonij dissolutione sit de re gravissima, & in qua de maximo periculo animæ agitur, vel dissolvendo Matrimonium validum, vel approbando irritum. Hæc ille.

Et sanè Ecclesiam semper fuisse sollicitam de hoc negotio, ne videlicet Matrimonium semel contractum illegitimè dissolveretur, patet ex innumeris Canonibus. Tantum hic excribam eos, qui concernunt impotentiam, de qua impresentiarum tractamus, ex quibus Conclusio nostra plusquam meridiana erit.

Principem locum habeat cap. Laudabilem, §. de Frigid. *Requisivisti* (inquit Cælestinus III.) quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis. Nos verò in presenti consulatione sentimus, ut à tempore celebrati conjugij, si frigiditas prius probata non possit, co-

transitus ad
alias nup-
tias, seclusâ
dispensatio-
ne.

246.
Licet secun-
dum ali-
quam sen-
tentiam.

247.
Iudex in
hac causa
debet aucti-
tere omnem
cautelam
possibilem
ex Sanchez.

248.
Probat ut
Conclus. ex
§. de
Frig.